

Szombathy Bálint

Tájértelmezések Tolcsván

A Land Art Művésztelep tizenkét éve

A történetírás a hatvanas évek végétől jegyzi a land art-ot, vagyis a tájművészetet. Az irányzat fogalmkörébe alapvetően azokat a szobrászati kiterjesztéseket sorolják, amelyek a természeti környezetet és annak anyagait tekintik a művészeti tevékenység helyének és materiális összetevőjének. Azokat a kiállítótermekből kiszakított és szabad ég alá helyezett installációkat és környezeti munkákat, amelyek alkotó részüknek tekintik a tájban, a természetben található szerves és szervesetlen formákat.

A tájművészet számos kortárs kifejezéshez kapcsolódik. Elsősorban a body art-hoz, illetve a testművészethez, amennyiben az alkotó saját személyét és testét is teljes érvényre vonja be a mű aurájába. Másrészt a konceptuális művészet fotó-, film- és szöveg-dokumentációs irányzatához, tekintve, hogy ő maga is a rögzítésnek ezeket a módjait alkalmazza. A tájművészeti alkotások ugyanis gyakran a széles közönség számára megközelíthetetlen terepen készülnek, így az alkotón és a fotográfuson kívül nincs más élő szemtanújuk. Számos ilyen munka csak a dokumentumokból ismert, és így kerül be a

Koroknai Zsolt

művészettörténeti folyamatokba, hiszen a természet anyagai nem örök érvényűek, és évek, évtizedek múltán az ilyen jellegű munkákkal általában végez az enyészet. Harmadrészt a tájművészet nagyon közel áll az ökológiai felfogáshoz, amennyiben a természet anyagain kívül nem alkalmaz semmilyen mesterséges elemet, nem bontja meg a természet állagát, tiszteletben tartva annak ősi tisztaságát.

Mindezt a művészettörténet 20. századi időszakára való érvénnyel mondhatjuk el csupán, hiszen a tájművészeti alkotások sokkal régebbi múltra vezethetők vissza. Azokra az időkre tudniillik, amikor a művészetnek mint kanonikus rendszernek még az ötlete sem merült fel. Sokan vélik úgy, hogy a land art legkorábbi előképei a dél-amerikai indiánok kultúrájában jelentek meg. Ilyenek például az ősi nazca kultúra hátrahagyott geoglifái, amelyek helyenként a talajban rögzített tíz kilométeres egyenesekből, másutt állatok rajzolatából állnak, és csak légi felvételeken ismerhetők fel. A mitologikus kisugárzású, bizonytalan rendeltetésű vonalhálózati rendszer ihlette az amerikai tájművészek első nagy nemzedékét, akik a korabeli technológia eszközeit felhasználva nagy mennyiségű földet és követ mozgattak meg munkáikban, demonstrálva a nyugati civilizáció lehetetlent nem ismerő létfilozófiáját. A kezdeti tájművészeti alkotások valóban monumentálisak voltak, de ma már úgy tűnik, szerencsére nem ez a megalomániás szemlélet hatja át napjaink felfogását. Örömmel nyugtázhadjuk, hogy például Tolcsván is más szemlélet uralkodik, nemcsak a környezeti és egyéb adottságokra visszavezethetően.

Stark István – feLugossy László – Szirtes János

De mielőtt eljutnánk Tolcsvára, néhány szót e művészet országos pályájáról. Néhányat, mert helyi múltja és produktumai nem mérhető össze a nemzetközi teljesítményekkel. Bizonyos fokú tájzemlélet ugyan megfigyelhető már a hatvanas évek végének magyar művészetében is, de önálló irányzatként később jelentkezik, s csak kevés alkotó munkásságában kap központi helyet. Eleinte sokan háttérként, kulisszaként használják a tájat már meglévő szobraikhoz, objektjeikhez, esetleg akcióikhoz, s annak a tudatosítása, hogy a természet anyagaival dolgozzanak, azt tekintsék témának, a nyolcvanas évektől figyelhető meg erőteljesebben. De ekkor még hiányoznak azok az intézmények, amelyek felkarolják a land art szellemiségét képviselő törekvéseket, miközben nem elhanyagolható kísérletek történnek az ország néhány pontján – így Gyermelyen, majd később Baján és Zsámbékon –, abban a tekintetben, hogy ez a művészeti kifejezésforma megkapja a maga művésztelepét.

Az igazi fordulat 1998-ban következik be, amikor a Gyermelyen már korábban is aktív – és ennél fogva tapasztalt szervező – Stark István képzőművész létrehozza Tolcsván az első és mindmáig egyetlen magyar land art művésztelepet, amelynek égisze alatt az elmúlt tizenkét esztendőben mintegy negyven alkotó dolgozott. Javarészt olyan művészek, akiknek opusában a tájművészeti tevékenység nemcsak amolyan hasznos nyári időtöltés. Munkásságukban a táj mintegy építi az embert, az emberi-alkotói habitust, nyomatékosítva, hogy a természeti környezet nemcsak elválaszthatatlan része az életnek, hanem alapfeltétele is. Ezért immár Magyarországon is erősödik a land art-nak a nemzetközi terminológiában természetművészetnek (nature art) nevezett ága, amely sokkal többet jelent, mint a táj pusztá látványába történő esztétikai beavatkozást. A művészek a saját eszközeikkel felhívják a figyelmet a természeti környezetet érintő jelenkori problémákra, a természet veszélyeztetettségére, miközben belevetítik egész emberi lényüket az ősi környezetbe, annak isteni eredetébe.

A Tolcsvai Land Art Művésztelep aktivitását összegző kiállítás ez év tavaszán, a Miskolci Galériában, nem csupán jubileumot jelölt. Tolcsva alapminta, példakép is lehet mások számára – főleg a kisebb régiókban –, arra nézve, hogyan lehet az ember természettel szembeni magatartásának kultúráját magasabb szintre emelni, s hogyan lehet kiemelkedő, nemzetközileg értékelhető művészetet teremteni a természetben, távol a nagy művészeti központoktól. Összhangban azokkal az irányelvekkel, amelyeket önjellemezésében így fogalmazott meg: „Megteremteni a természet közvetlen vizsgálatának, megfigyelésének, megélésének, illetve formálásának lehetőségét a land art szellemében alkotó művészek számára, biztosítani számukra a szakmai és anyagi feltételeket”. A visszatekintő kiállítás dokumentációja valóban lenyűgöző, benne a fénykép, illetve a videó dominál. Mindez a tájművészet természetéből következik: műtárgyértelmezése csak ritkán ismeri a maradandó formát. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy a hagyományos beltéri művészeti megjelenésformáktól eltérően a „kinti” tájművészeti alkotásoknak a nyilvánossága jóval magasabb szintű, hiszen közvetlenül szólítják meg az ott élőket, akiknek így nem kell galériába menniük művészetet látni. A land art-nak ennél fogva hangsúlyozott kulturális küldetése van, egy-egy kisközösségen belül.

A tolcsvai kolónián, nemzedéki hovatartozástól függetlenül, szinte minden olyan hazai alkotó megfordult, akinek a munkásságában a tájművészeti műfajok központi helyet foglalnak el. Különös szerepe van a tájművészet eszmeiségének elhintésében az Erdélyből elszármazott képzőművészeknek – például Elekes Károlynak, Eröss Istvánnak, Nagy

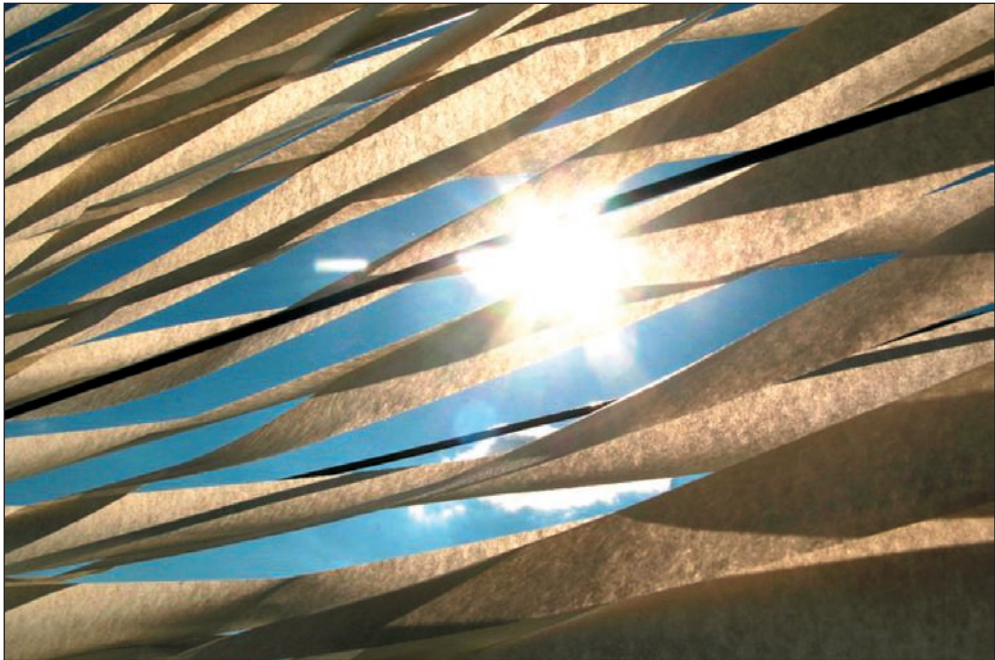

Árpádnak, Pethő Barnának és Hunornak –, akik magukkal hozták a természet szeretetének öröklött tulajdonságát, valamint mindennapokba beszivárgó tiszta érzésvilágát. A hatvanas-hetvenes évek úttörő művészeti generációjának képviselőjében viszont Barabás Márton, feLugossy László és Szirtes János neve emelkedik ki, ők a kezdetektől több műfajban dolgoztak párhuzamosan, így land art tevékenységük is számottevő. A táborozások részvevőinek a névsorát böngészve megállapítható, hogy e művészet fiatal elkötelezettjeinek száma sem elenyésző, s ez mindenkori időszerűségének és távlati lehetőségeinek fokmérője is egyben.

Képválogatásunk csak ízelítőt ad az elmúlt tíz esztendő terméséből. Reméljük, hogy a művésztelepen készült munkákat bemutató kötetre nem kell sokáig várnunk.

Elekes Károly

Laki Eszter

Erőss István

Gaál Endre

Laki Eszter – Fignár Levente